

La (dis)funció de la crítica

CULTURA / 6 NOVEMBRE, 2018

«En realitat, a la llarga, no hi ha cap literatura que pugui existir sense crítica.»

Friedrich Schlegel, *Kritische Schriften*

A *The Function of Criticism*, Terry Eagleton intenta fer un recorregut des dels principis de la institució de la crítica fins als nostres dies. Segons el seu relat, el naixement de la crítica és degut, en gran part, als grans canvis de paradigma social, polític i econòmic que suposen tant la revolució industrial com la revolució francesa. Amb la caiguda de les principals institucions de poder de l'Antic Règim, basades en la immanència de la tradició i la fe, la nova classe social burgesa necessita mantenir el control dels factors de producció i l'hegemonia del discurs social i cultural i la vida pública per demostrar que, d'una manera o una altra, està preparada per assumir el transcurs i el progrés de les nacions. Així, la crítica cultural es manté durant molts anys, en el fons, com un instrument de defensa de «l'esfera pública», en paraules d'Habermas, i, alhora, com una arma per atacar la resistència que podria oferir-hi les escorialles de l'absolutisme. Aquesta posició, però, arriba a un cert col·lapse al segle XX —segurament per la irresolució d'una pregunta que ara em sembla prou definitiva del segle: contra què lluitem?

Les diverses respostes a aquest dubte, juntament amb una literatura que, des del modernisme, explorava noves vies d'expressió que entroncaven amb la psicologia i l'experimentació, sumat als interessos econòmics i materials de la nova societat burgesa, van fer que la crítica es disseminés com a conseqüència de la imposició d'un objectiu molt més difícil d'abastar que el que s'havia proposat durant el segle XIX. Si bé abans el crític expressava la direcció del bon gust artístic, al segle XX la crítica no en té prou, en avançar en una sola direcció: necessita també construir un discurs estètic per tal de ser compresa. Aquest sobreesforç, doncs, fa que la crítica comenci a exercir-se des de dos orígens ben diferenciats que, al mateix temps, la protegeixen: les universitats i el mercat. El primer genera discurs, però s'allunya de la comunitat de lectors. El segon és a prop dels lectors, però el seu discurs s'allunya de l'esfera cultural i serveix, segons Eagleton, als principals interessos econòmics de la indústria cultural.

Alguna cosa de tot això ha d'haver-hi a la crítica a casa nostra en el moment en què tota una sèrie de persones decideixen, en un punt donat, de forma més o menys precària i sense garanties d'èxit, d'emprendre un projecte com *La Lectora*. No farem gaire més el plorídic: el que esperem de tot això és treballar i divertir-nos. Molts de nosaltres hem passat per la institució universitària i, de fet, alguns de nosaltres hi segueixen col·laborant. Al mateix temps, tenim molt clar que per exercir la crítica cal fer-ho des de posicions socials abastables, i per això tenim la intenció de crear un espai per a lectors i lectores: un marc que sigui idoni per a la discussió literària i cultural, sense cap altra ingerència que no sigui la honestedat intel·lectual i el compromís amb la institució literària i cultural. Ara bé: d'espais de ressenyes ja n'hi ha. Hem assistit, de fet, a la proliferació de publicacions en paper i sobretot en digital que parlen d'obres literàries, en els últims anys —i encara més des que el sistema de creació d'opinió que són els diaris ha entrat en crisi i el sector ha hagut de reinventar-se contínuament. Per què, doncs, insistir en una plataforma que sembla oferir el mateix? Aquesta va ser, de fet, una de les primeres preguntes que ens vam haver de formular tan bon punt vam saber que volíem construir junts un projecte com aquest, i totes les decisions que ens han dut fins aquí vénen a respondre-la des de diversos angles. Tampoc no volíem contribuir a la progressiva atomització que el sector de la informació i l'edició ha estat protagonitzant al llarg dels últims anys, simplement, perquè tot i que no hi veiem cap inconvenient —ho assumim com una realitat— tampoc no hi veiem cap incentiu: havíem de creure que hi aportàvem alguna cosa.

Així, per respondre'ns el dubte que plantejava més amunt, primer de tot, vam haver d'aclarir quin era el nostre últim objectiu i si valia la pena d'invertir-hi hores de son i diners. Vam arribar a la conclusió que podíem oferir una veu diferent, i vam decidir per gosadia que calia alçar-la una mica. Sovint s'acusa a la institució literària i als elements que la conformen de ser massa tancats, de tenir una mena d'agenda pròpia i d'admetre poques veus dissidents, i és cert que ens alguns espais un ha de saber molt bé com fer veure que sap reproduir els codis esperats per tal d'asseure's al seient reclamat sense que l'hi prenguin: el desplegament de la cultura, a vegades, s'assembla massa al joc de les cadires que jugàvem de petits. D'una manera o d'una altra —i això encara és un objectiu que ens hem de demostrar— volem distorsionar l'horitzó d'expectatives que els lectors i lectores

catalans tenim sobre la nostra mateixa tradició literària en relació a la resta de literatures, i sobre l'opinió que ens han de merèixer les obres que llegim. Per això creiem que la nostra veu s'havia de sumar a l'espai públic de la crítica: perquè si no, la crítica te la fan els altres. Vam veure que hi havia tot un seguit de gent que encara no havia trobat un espai on poder expressar-se a partir d'aquest difícil equilibri entre l'acadèmia i el carrer, i vam pensar entre tots que a vegades estaria bé sortir dels castells de la institució i anar a fer un tomb.

Aquesta posició, que és un dels elements que volem definidors del projecte, ens obliga al mateix temps a exercir una resistència determinada a alguns mecanismes de la indústria cultural: no volem formar part d'un engranatge que estigui lligat a interessos que no són la pura discussió literària i la problematització de la literatura o de la cultura a casa nostra: decidim, amb una honesta convicció, de quedar-nos a les trinxeres del discurs. Refusem, també, el marcat *amateurisme* que alguns cops s'ha instal·lat en aquesta professió en què pensar i escriure han pogut semblar només activitats lúdiques, i no una feina per la qual cal rebre una retribució econòmica. En aquest sentit, els inicis sempre són complicats, però volem mantenir la nostra independència intel·lectual per damunt de qualsevol necessitat material: el dia que això no pugui ser així haurem de plegar.

Aquesta independència intel·lectual que estem disposats a defensar amb dents i ungles, inevitablement, desemboca en una qüestió que sempre s'ha considerat enfadosa: la legitimitat de la crítica negativa o, dit d'una manera més general, la llibertat de crítica. Marcel Reich-Ranicki, a *Über Literaturkritik*, ja expressa una màxima que fem nostra: alguna cosa de subversiva ha de tenir la crítica per ser crítica. En la mateixa línia que Eagleton, Reich-Ranicki identifica també el naixement de la institució de la crítica com un instrument per lluitar contra l'Estat absolutista, i el mateix Eagleton acaba per determinar que aquest esperit crític ha de mantenir-se contra l'Estat burgès. Nosaltres, que no podem parlar ni tan sols d'Estat, volem recollir aquest esperit de protesta que és propi de l'activitat que volem impulsar: no avalem la crítica destructiva, tampoc ens agraden els elogis prefabricats, i no acceptem tampoc que el crític hagi de respondre a criteris que no formin part del mateix discurs que vulgui desenvolupar. Per això no estem en contra de la crítica negativa, com alguns mitjans actuals sí que ho estan, i per això no tenim definida cap extensió mínima ni màxima per als nostres articles: cadascun d'ells ha de funcionar de manera orgànica, han de desplegar un discurs coherent i han de presentar-se com a elements individuals i autosuficients davant dels lectors i les lectores. Fem nostres un dels elements essencials propis de l'assaig que T. W. Adorno declara a *Der Essay als Form*: davant de la impossibilitat de copsar en la seva totalitat una obra aliena, la crítica ha de condensar el seu discurs en aquells elements que defineixen millor el seu objecte d'estudi; dit a la manera romàntica, la crítica ha de ser capaç d'absorbir i mostrar l'ànima de l'obra que problematitza perquè copsar-la en la seva complexa és ontològicament impossible.

Precisament per això, també entenem la crítica com a alguna cosa més que el polze oscil·lant d'un emperador romà: justament perquè rebutgem l'absolutisme, ens interessa centrar-nos en la problematització i l'explicació del funcionament orgànic d'una obra o d'un període, la seva situació a l'entramat cultural català i la creació d'una xarxa de

correspondències entre els diversos discursos que poden tenir lloc tant a la literatura com a qualsevol altre àmbit de creació. El resultat de totes aquestes condicions, en definitiva, és que ens plantejem cada article com una obra literària, també, perquè creiem que la literatura es discuteix amb literatura.

Així, doncs, és com voldríem fer les coses. És molt probable, però, que ens equivoquem. De fet, no sabem si crear una revista de crítica literària digital no és ja un immens i innocent error. El que voldríem, en tot cas, és comptar quants de nosaltres —quants de vosaltres— estem disposats a avançar obstinadament cap a equivocar-nos cada cop millor.

ETIQUETES: [CRÍTICA](#) [CULTURA](#) [FRIEDRICH SCHLEGEL](#) [LITERATURA](#) [LITERATURA CATALANA](#) [MARCEL REICH-RANICKI](#)
[T. W. ADORNO](#) [TERRY EAGLETON](#)

MARC ROVIRA | ÚLTIMES PUBLICACIONS

(Barcelona, 1989). És llicenciat en Filologia Catalana, Filologia Hispànica i Teoria de la Literatura, i ha cursat un màster en Teoria de la Literatura i Literatura Comparada. Treballa com a docent a secundària, editor, corrector i traductor. Ha escrit els llibres de poemes *Passe'ant a l'ampit d'una parpella maula* (Galerada, 2009; Premi Amadeu Oller), *Els ocells de la llum* (Pagès, 2015; Premi Les Talúries de l'IEI) i *Cap vespre* (Proa, 2019; Premi Miquel de Palol).

Articles relacionats

El llinatge del poder.
Tres contes

Les paraules i les coses.
Apunts sobre la literatura catalana trap

El Messies. Un instrument en contra de l'ateisme

Llibres
Cultura
Nosaltres
Contacte

© LA LECTORA
hola@lalectora.cat

Política de privacitat
Copyleft

